

euskadiko merkataritzaren behatokia
observatorio del comercio de euskadi

Euskal herritarrak eta iraunkortasuna. Kontzientziaziotik akzesiora.

Laburpen exekutiboa

euskadiko merkataritzaren behatokia
observatorio del comercio de euskadi

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

TURISMO, MERKATARITZA
ETA KONTSUMO SAILA
DEPARTAMENTO DE TURISMO,
COMERCIO Y CONSUMO

TURISMO, MERKATARITZA
ETA KONTSUMO SAILA
DEPARTAMENTO DE TURISMO,
COMERCIO Y CONSUMO

<https://www.euskadi.eus/enfokamer-observatorio-comercio>

Donostia-San Sebastián, 1
01010 Vitoria-Gasteiz

behatokia-merkataritza@euskadi.eus

1. HELBURUAK

Enfokamer Merkataritzaren Behatokitik euskal herritarrei jasangarritasunaren inguruan duten kontzientziario eta inplikazio mailari buruzko galdeketa bat egitea planteatu dugu, eta haien iritziak, hainbat alderdiren aurreko jarrerak eta ingurumenaren eta iraunkortasunaren alde egiten diren ekintza zehatzak ezagutu ahal izango ditugu.

Nolabait esateko, iraunkortasunaren baliora hurbildu nahi dugu, zentzu zabalean, eta identifikatu ahal izango dugu zer eginkizun duen kontsumitzaileen artean, arlo teoriko hutsean jarduten duen, edo herritarren ekintzak gainditu eta kala egiten duen, euskal herritarren erosketa-erabakiak arautuz, azken batean, kontsumitzaileen ohitura eta interes berriak agerian utziz.

Azterlanak honako helburu espezifiko hauei ere erantzun nahi die:

- Euskal herritarrek Garapen Iraunkorreko Helburuen eta testuinguruan bertan esleitutako lehentasunen ezagutza-maila identifikatzea.
- Euskal herritarren ingurumenarekiko kontzientziario-maila eta kontserbazioaren alde gauzatutako jarrera eta ekintza zehatzak ezartzea.
- Euskal herritarren mugikortasun iraunkorrari, jarrerei eta ekintza zehatzei buruzko iritzietan sakontzea
- Hondakinen birziklapenari buruzko pertzepzioa eta euskal gizartean gehien agertzen diren ekintza zehatzak aztertzea
- Herritarrek kontsumo arduratsuari eta ondoriozko ekintzei buruz duten pertzepzioa ezagutzea
- Eta euskal biztanleek tokiko merkataritza txikiari eta Garapen Jasangarriko Helburuetan duten partaidetzari esleitutako ekarpena ezartzea.

2. GARAPEN JASANGARRIAREN HELBURUAK

sko hitz egiten da Nazio Batuen Garapen Jasangarrirako Helburuez agenda publikoan, baina herritarrek kontzeptua ezagutzea oso lausotuta dago oraindik. Elkarrizketatutako hamarretik hiruk (% 31,7k) diote Garapen Iraunkorraren Helburuak ezagutzen dituztela, baina gehienek entzunen ezagutza baino ez dute, eduki espezifikorik edo zehatzik gabe (% 50,2k). Atal honetan, 40 urtetik beherako belaunaldi gazteenak eta, bereziki, 18 eta 29 urte bitarteko euskal herritarrak dira Garapen Helburuei buruzko informazio gehien dutenak.

Nazio Batuek adierazitako 17 helburuak erakutsi ondoren, euskal herritarrek beren testuinguru, udalerrri edo bizitegi-eremu propioan ematen dieten garrantzi-maila adierazi dute, helburu horiek lurreratzeko ariketa gisa. Azpimarratu behar da guztiek garrantzi handiko mailak lortzen dituztela, baina buruan honako hauek daudela:

- Ur garbia eta saneamendua (8,5 puntu)
- Kalitatezko hezkuntza (8,5 puntu)
- Osasuna eta Ongizatea (8,5 puntu)

Hortik aurrera, genero-berdintasuna laugarren lerroa izango litzateke, euskal herritarrek testuinguru berean emandako garrantziari dagokionez (8,3 puntu), eta emakumeentzako hirugarren elementua izango litzateke, uraren antolamenduarekin batera. Ondoren, energia eskuragarria eta ez-kutsatzailea dator (8,3 puntu), eta, ondoren, lan txukuna eta hazkunde ekonomikoa (8,2 puntu).

Testuinguruan bertan ekiteko premiazkoentzat jotzen diren GJHak lehenesterakoan, helburuak lortzeko aliantza eta akordioak alde batera utzita, euskal herritarrek bost arlo hauetan zentratzen dira:

- Lan txukuna eta hazkunde ekonomikoa, kontsultatuen gehiengoak izendatua (% 55,5)
- Osasuna eta Ongizatea (% 53,4)
- Kalitatezko hezkuntza (% 48,1)
- Energia eskuragarria eta ez-kutsatzailea (% 42,2)
- Pobreziaren amaiera (% 35,4)

Lanaren eta hazkunde ekonomikoaren helburua lehentasun nagusia da 40 urtetik beherako EAEko biztanleen artean eta 50 eta 59 urte bitarteko elkarrizketatuen artean. Osasuna eta ongizatea dira 60 urtetik gorakoan eta 40-49 urtekoan lehentasuna.

Bestalde, klimaren aldeko ekintzak presa handiagoa du 30 eta 39 urte bitarteko elkarrizketatuentzat, eta bosgarren helburu nagusia da, ingurumenarekiko interes eta kontzientzia handiagoa erakusten baitu.

3. INGURUMEN-IRAUNKORTASUNA

Euskal herritarrek, maila teorikoan behintzat, ingurumen-iraunkortasunarekin zerikusia duten gaiekiko kezka handia erakusten dute. % 26,4k dio oso kezkatuta dagoela, eta gehienak (% 53,8) nahiko kezkatuta daude. Soilik % 16,7k dio zertxobait kezkatuta dagoela, eta hondarra % 3,1ek, gutxi edo batere ez.

Ingurumen-gaiek eragindako alerta edo kezka hori zeharkakoa da adin-taldeekiko edo generoarekiko, nahiz eta ikusten den korrelazio nabarmena dagoela prestakuntza-mailaren eta giza jarduerak ingurumenean duen inpaktuarekiko kezkaren artean. Hala, zenbat eta prestakuntza-maila handiagoa, orduan eta ingurumen-kontzientziario handiagoa edo aitortutako kezka handiagoa. Lurraldeka ere, Gipuzkoa da herritarrek kezka gehien duten lekua.

Ingurumen-kontzientzia hori eta horrek sortzen duen kezka hiru alderditan oinarritzen da nagusiki, eta hamar kontsultatutik bostek izendatzen dituzte:

- Alde batetik, hondakin plastikoak eta mikroplastikoak (% 55,3).
- Bestetik, berotze globala eta horren ondorioak, herritarren % 50,9k aipatua.
- Ondoren, uren kutsadura dator, % 49,2 aipatzen baitu.

Era berean, hamarretik lau inguruk adierazi dute kezkatuta daudela honako alderdi hauengatik: airearen poluzioa eta kutsadura, karbono-aztarna edo giza jarduera orok eragiten dituen berotegi-efektuko gasen emisioa, elikagaietan sortzen diren produktu kimikoak edo pestizidak, biodibertsitatearen galera espezieak desagertzearekin eta deforestazioa.

Bestalde, badira euskal herritar gutxiago kezkatzen dituzten faktoreak, hala nola hondakin elektronikoak, baterien eta produktu toxikoen presentzia eta kudeaketa, ur eskasia, eraginkortasun energetikoa edo etxeko zaborraren pilaketa. Hala ere, alderdi horiek kezkagarriak dira hamar euskaldunetik bi edo hirurentzat.

Gazteenek, 29 urtetik beherakoek, berotze globala eta karbono-aztarna bezalako kontzeptuak azpimarratzen dituzte. Hurrengo belaunaldiek kezka handiagoa adierazten dute espezieen eta gizakiaren osasunean eragina duten hondakin plastikoak eta mikroplastikoak daudelako.

Baina erakutsitako aukeretatik haratago, beste alerta mota batzuk sortu dira, ingurumenaren iraunkortasunarekin ez ezik, gizartearen iraunkortasunarekin ere zerikusia dutenak, hala nola goseak irautea, osasuna eta osasuna bermatzea, desberdintasun sozialak eta herritarren konpromiso edo kontzientziario falta.

Galdeketako parte-hartzaileek adierazi dute zenbateraino dauden ados edo ez dauden ados

ingurumen-jasangarritasunarekiko jarrera batzuekin:

- Euskal herritarren artean adostasun orokor bat dago agintari publikoek ingurumena babesteko legeria eta ekintza zehatz gehiago garatzeko beharrari buruz, inplikazio handiagoa eskatzen baitzaie. Iritzi hori % 80,4k babestu du, eta ez du ia kontrako iritzirik.
- Halaber, % 68,2k esan du ingurumena kontuan hartzen duela bere ohituretan, nahiz eta horrek erosotasun batzuk alde batera uztea ekarri. Puntu horretan, ordea, babesik handiena % 22,8koa da, eta erabat ados daudenek osatzen dute.
- Herritarren iritzia banatuago daude beren inplikazioa baloratzeko orduan. Hala, % 44,8 ados dago ingurumenaren alde ahalegin handiak banaka egiteak zentzurik ez duela dioen baieztapenarekin, guztiok gauza bera egiten ez badugu behintzat, kolektibitatearen inplikazioaren beharra argi eta garbi aipatuz. Aitzitik, % 32,7 ez dago ados gutxi edo batere ez baieztapen horrekin, eta ekintza guztiek bat egiten dutela uste dute, nahiz eta txikia izan.
- Alde horretatik, galdetutakoen % 27,8k uste du zaila dela oinezko batek ingurumenaren alde zerbait egitea. Baieztapen horren aurkako iritzia, banakako ekintzei balioa ematen dietenak, % 47,3ra iristen dira.
- Azkenik, iritzia ere banatu dira, uste baitute gizarteak gehiegizko kezka duela ingurumenarekin lotutako gaiengatik, eta ez nahikoa prezioen, ekonomiaren edo enpleguaren egoerarengatik, galdetutakoen % 37,2k babesten baitu. Aitzitik, % 37,9 ez dago batere ados ikuspegi horrekin.

Ingurumena babesteak ekarriko lituzkeen kostuak bere gain hartzeak zenbait desadostasun sortzen ditu euskal herritarren artean. Galdetutakoen ia erdiek uste dute ingurumenaren kontserbazioaren defentsa beharrezkoa dela, nahiz eta kostu handiak izan (% 47,6).

Bestalde, hamarretik hiruk uste dute ingurumena babestu egin behar dela, beharrezko neurriak garestiegiak ez badira (% 32,1). Bestalde, hamar euskal herritarretik bik uste dute ingurumena babestea beharrezkoa dela, baina babes horrek ez duela kostu gehigarririk ekarri behar herritarrentzat (% 20,3).

Normala denez, zenbat eta ingurumen-kontzientziario handiagoa izan, orduan eta prestasun handiagoa dago ingurumena babesteko ezarritako neurrien ondoriozko kostu gehigarriak bere gain hartzeko. Gizonak ere ideia horren aldekoagoak dira emakumeen eta, bereziki, 30-39 urteko adin-taldearen aldean.

Ingurumenaren babesa bermatzeko jarduteko moduak ere agerian uzten du euskal herritarrek

bestelako ikuspegia dutela enpresarengan edo korporazioengan pentsatzen dutenean, beren zeregin edo erantzukizunaren aurrean:

- Enpresen kasuan, euskal herritarren % 42,0k uste du egokia dela ingurumena kaltetzen dutenentzat isunak ezartzea, eta hori da aukera nagusia. Bestalde, % 36,4 beren babesean inplikatzeko diren enpresentzat zerga-salbuespenak edo -abantailak ezartzearen aldekoagoa da. Azkenik, % 21,6k eragile ekonomikoei ingurumena babesteko beharri buruzko hezkuntza eta informazioa ematearen alde egiten du.
- Herritarrei buruz hitz egiten dugunean, aukerak nabarmen aldatzen dira. Kasu horretan, % 26,1 baino ez da ingurumena kaltetzen duen biztanleriari isuna jartzearen aldekoa, enpresen kasuan baino ia 16 puntu gutxiago. % 34,5ek herritar konprometituentzako zerga-salbuespenen alde egiten du, eta % 39,4k, berriz, lehentasunezkoa, etengabeko informazioaren eta balioetan oinarritutako hezkuntzaren alde.

Baina maila teorikoan gora egin duen ingurumenarekiko euskal herritarrek adierazitako kezka haratago, banakako ekintzen balioari buruzko zenbait zalantza ere ikusten dira, kostuak beren gain hartzeko konpromisoa, erantzukizuna batez ere agintariena izanik eta arreta enpresengan jarriz kontsumitzaileengan baino gehiago.

Euskal herritarren pertzepzioa aztertzeko beste urrats bat azken hiru urteetan herritarrek ingurumena babestearekin lotutako ekintzen bidez azaldu da, kontzientziatutako ekintzarako urratsa neur daitekeelarik:

- Elkarrizketatutako biztanleen % 12,7k diote nolabait ingurumena babesteko helburua duen elkarte edo GKE bateko kide direla edo izan direla. Horrek erakusten du 40 urtetik beherakoen artean intzidentzia handiagoa dela.
- Gehienek, % 52,4k, diote ingurumenaren aldeko ekimenen bat sinatu dutela azken hiru urteetan.
- % 21,0k parte hartu du ingurumenarekin lotutako protesta-, martxa- edo manifestazio-ekitaldiren batean, eta bereziki nabarmentzen dira belaunaldi gazteenen artean, 29 urtetik beherakoak, duela urte batzuk klimaren aurkako ekintzaren alde mobilizatu zirenak.
- Eta % 41,8k denbora edo baliabide propioak eskaini dizkie ingurumena babestearekin lotutako ekintza zehatzei, hala nola ibaiak garbitzeari, hondartzei, zuhaitzak landatzeari eta abarri. Horrelako ekimenak belaunaldi gazteenen artean

daude berriz ere.

Bestalde, parte-hartzaileei eskatu zaie ingurumen-iraunkortasunarekin lotutako ekintza batzuetan zenbateraino parte hartu duten adierazteko. Ingurumen-jasangarritasunaren aldeko jokabide ohikoenak honako hauek dira:

- % 39,2k dio etxeko energia-kontsumoa kontuan hartzen duela etengabe, ahal den neurrian murriztuz xahutzea, argiak eta etxetresna elektrikoak itzaliz erabiltzen ez direnean, hozteko edo berotzeko gailuen termostatoen graduak murriztuz, etab. Ekimen hori da euskal kontsumitzaileen artean gehien agertzen dena.
- Kontsultatutako hirutik batek bere ohituren artean ura aurreztea etengabe barneratu du. Horrela, % 31,1ek dutxa laburrak eta bainu gabeak hartzea aukeratzen du, ura berrerabiltzen du edo txorrotak ixten ditu eguneroko ekintzetan, hala nola, garbitzean edo hortzak garbitzean.

Energiaren eta ura bezalako baliabideen kontsumoan aurreztearekin lotutako ekintzak dira herritarrek gehien barneratzen dituztenak; horren erakusgarri da % 16,6k bakarrik esaten duela inoiz edo batzuetan ez duela kontuan hartzen ura aurreztea.

- Biztanleriaren zati handi batean etxetresna elektrikoaren erorketa ere badago, eraginkortasun energetikoaren etiketak gidatuta, eta herritarren % 29,0k etengabe hartzen du kontuan hori.
- Bestalde, etxean ur-emia murrizteko gailuak instalatzea gutxiago erabiltzen da. % 12,8k adierazi du ekintza hori modu iraunkorren duela gogoan, eta % 42,1ek, berriz, inoiz ez.
- Era berean, ingurumenarekiko arduratsuak diren jokabideetan senideak edo lagunak motibatzea ere ez dago oso zabalduta, % 40,1ek esaten baitu batzuetan bakarrik egiten duela. Herritarren % 9,5ek adierazi du konpromiso-maila handiena modu iraunkorren.

4. MUGIKORTASUN IRAUNKORRA

EAEko biztanleen % 41,2k nahiko jasangarritzat jotzen du bizi den udalerraren mugikortasuna. Bestalde, % 11,2k oso jasangarritzat jotzen du. Bestalde, % 36,9 zertxobait jasangarria da, eta % 10,7ren ustez, ez da batere jasangarria.

- Euskal herritarrek mugikortasun iraunkorrari buruz duten pertzepzioan, nabarmentzekoa da Araban bizi direnen posizioa, batez ere Gasteizen bizi direnena, mugikortasun eraginkorrago eta sozialki arduratsuago baten aldeko apustu sendoa egin baitute. Ildo horretan, Araban bizi diren hamarretik bik (% 22,8) oso jasangarritzat jotzen dute bizilekua duten udalerrien mugikortasuna, Bizkaian bizi direnen kasuan baino ehuneko hamalau puntu gehiago eta Gipuzkoan bizi direnen kasuan baino 13 puntu inguru gehiago.
- Hiriburu bat edo lurraldeko gainerako udalerrietan bizitzeak ere desberdintasun bat eragiten du mugikortasun iraunkorra izatearen edo ez izatearen pertzepzioan. Hala, euskal hiriburuetan bizi direnen % 17,9k uste du bere udalerrian mugikortasun oso iraunkorra duela, eta gainerako udalerrietan, berriz, % 7,2k baino ez.

EAEko biztanleek emisioak mugatzearekin eta mugikortasun iraunkorrarekin lotutako hainbat alderdiri buruz duten iritzia aztertu da:

- Herritarren artean babes orokorra dago, hainbat motatako hiri edo udalerriek mugikortasuneko irtenbide adimendunak eta garraio iraunkorreko sistemak behar dituztela uste baitute. Guztiz ados daude % 44,8, eta nahiko ados daude, kontsultatutakoen % 37,7.
- Galdetutako hamarretik ia zortzik uste du bidegorriak hobetu eta zabaldu egin beharko liriatekeela eta herritarren artean bidegorrien erabilera sustatu beharko litzatekeela (% 77,4).
- Halaber, % 68,5ek zerga-abantailak edo deskontuak eskaintzeko aukera babesten du kutsatzen ez duten ibilgailuak edo hibridoak soilik erosten dituzten partikularrentzat.
- Eztabaidagarriagoak dira hiri-ingurunean abiadura orduko 30 km-ra mugatzeari buruzko iritzia, berotegi-efektuko gasen emisioak eta airearen kutsadura murrizteko helburuarekin. Zentzu horretan, % 49,4 neurri handiagoan edo

txikiagoan agertu da alde. Aitzitik, % 26,2k adierazi du ez duela aukera hori onartzen.

- Azkenik, desadostasun-mailak areagotu egiten dira elektrikoak ez diren ibilgailuak hirien erdialdetik igarotzea debekatzeaz ari garenean, airearen kalitatea hobetzearen. Biztanleriaren % 30,5ek ez du hori onartzen.

Euskal herritarrek mugikortasun iraunkorraren ikuspegitik egiten dituzten ekintzei dagokienez:

- Euskal Autonomia Erkidegoko hamar herritarretik hiruk (% 30,9) diote lehentasuna dutela beti bizikletan edo oinez joateko eta ibilgailu pribatua ez erabiltzeko. Gainera, % 25,0k adierazi du ia beti baietz.
- Era berean, herritarren % 21,4k garraio publikoa erabiltzea aukeratzen du, norberaren ibilgailua erabili beharrean.
- Ekintza zorrotzagoak, hala nola «car sharing» delakoa, lanekoak edo aisialdikoak diren bidaietarako, eragin txikiagoa dute, baina aukera bat baino ez dira kontsultatutakoen % 3,5entzat.

Mugikortasun iraunkorreko ekintzen atal honetan, adin-talde gazteenen eta 50 urtetik gorakoen artean parte-hartze handiagoa dagoela ikus daiteke, batez ere oinez edo bizikletaz joatea lehenestean, bai eta garraio publikoan ere. Aitzitik, badirudi 40 eta 49 urte bitarteko biztanleek, batez ere, mendekotasun handiagoa dutela ibilgailu partikularrekin, haien kontzientziazio-maila edozein dela ere.

Hiriburuetan bizi direnek ere, gainerako udalerrien aldean, garraio publikoko sare bat dute, ibilgailu pribatuaren gehiegizko erabilera saihesteko, bereziki lurraldeko beste udalerrri batzuetan bizi direnekin alderatzen badugu.

Datozen bi urteetako epean, galdetutakoen % 37,6k esan du autoa erosteko asmoa duela edo erosteko asmoa duela. Merkatuak eskaintzen dituen aukeren aurrean, kontsumitzaileek nahitako mapa hau aurkezten dute:

- % 35,9k uste du errekontza-ereduren bat aukeratuko duela, diesel motorrarekin edo, maila handiagoan, gasolinarekin.
- Bestalde, % 41,0k uste du gama hibridoko eredu bat aukeratuko duela, hibrido purua edo hibrido entxufagarria izan.
- Azkenik, % 20,8k ibilgailu elektrikoa aukeratuko luke.

Ibilgailu elektrikoaren % 100aren aldeko apustua, dirudienez, epe ertainera auto bat erosteko asmoa duten 50 urtetik gorako biztanleen artean dago. Eredu hibridoetan ere bai. Gazteenen artean, aldiz, errekuntza-ibilgailua da lehentasuna.

5.- HONDAKINAK BIRZIKLATZEA ETA TRATATZEA

Euskal herritar gehienek hainbat motatako hondakinak birziklatzeko edukiontzi espezifikoak dituzte beren bizilekutik gertu. Gehien agertzen direnak: beira, papera eta kartoia, eta plastikozko ontziak. Galdetutakoen % 97k diote etxetik gertu daudela. Halaber, herritarren % 90,5ek dio hondakin organikoetarako edukiontziak eskura dituela.

Erabilitako arroparen kasuan ekonomia zirkularra sortzeak ez luke lan nekeza izan behar, % 80,3k edukiontziak gertu dituela esan baitu.

Olio erabiliaren eta pilen kasuan, edukiontzien presentziari buruz herritarrek duten pertzepzioa txikiagoa da, baina gehiengo ere bada. Hala ere, biztanleriaren % 31,4k dio ez duela erabilitako olio-edukiontzirik bizilekutik gertu, eta % 39,1ek, berriz, piletarako edukiontziak ditu.

Eguneroko ondasunen eta elikadura-gaien kontsumoaren maiztasuna egonkor mantendu da aurreko urtearen aldean gehienentzat, baina eguneroko ondasunen erosketaren txandakatzearen hazkundearen pertzepzioak gorantz jarraitzen du.

Euskal herritarrek hondakinen birziklatzearen inguruan dituzten jarrerai esker, oraindik ere biztanlerian eragiten dituzten erresistentzia batzuen kausak ezagutu ditzakegu.

- Biztanleriaren % 77,1ek uste du oraindik ez dakigula material eta hondakin batzuk behar bezala birziklatzen, eta horri buruzko informazioa eta prestakuntza eskatzen da etengabe.
- Era berean, euskal herritar gehienek (% 73,5ek) birziklatzea erantzukizun indibidualeko ekintzatzat hartzen dute, eta ez obligaziotzat. Puntu horretan, % 44,8 erabat ados dago ideia horrekin, batez ere norbanakoaren konpromisoa aipatzen baitu.
- Birziklatzeak etxean eta denboran lekua edukitzeak dakarren ahaleginari dagokionez, iritziak banatuago daude. Hala, % 45,9k uste du denbora eta leku asko behar dela etxean familia batek sortzen dituen hondakinak bereizteko, eta % 32,5 baieztapen horren aurka dago.
- Azkenik, % 64,7k uste du birziklatzea irabazizko negozioa dela zenbait enpresarentzat, eta oraindik ere uste du birziklatzen diharduten erakunde batzuk

ez direla gari garbia, eta herritarren ahalegina gorabehera, hondakin guztiak nahasi egiten dituztela beren lantegietan. Puntu horretan, % 28,4 erabat ados dago ideia horrekin, eta % 32,1 nahiko ados daude; % 10,9k, berriz, ez die inolako aukerarik ematen susmo horiei.

Portaerei dagokienez, kontsultatutako gehienek bat egiten dute ohituretan birziklatzea norbanakoaren erantzukizuna delako pertzepzioarekin, lehen ikusi dugunez:

- Hondakin guztietatik, beira da beti dagokion edukiontzira eramaten duela dioen biztanleria-tasa handiena duena. Kontsultatutakoen % 67,5ek diote beira edukiontzi berdera eramaten dutela beti.
- Garrantzitsua da, halaber, papera eta kartoia (% 61,7), erabilitako pilak (% 60,0) eta plastikozko ontziak (% 59,9) eta tamaina handiko tresnak garbigune batean (Garbigune) birziklatzen dituen biztanleria-tasa, udalek jasotzeko zehaztutako ordu eta egunetan (% 59,9).
- Bestalde, % 42,7k dio erabilitako olio gorde eta edukiontzi espezifikoetan uzten duela beti, eta % 30,8k dio ez duela inoiz edo batzuetan bakarrik egiten.
- Azkenik, % 38,5ek dio materia organikoa birziklatzen duela beti, edukiontzi marroian edo konpostajea egiteko sistemaren batean utzita. Azken puntu horretan, aldeak ikusten dira hiriburuetan bizi direnen eta gainerako udalerrietakoen artean, ustez landa-ingurunearen bultzadagatik, eta hondakin organikoak birziklatzen dituen biztanleria ia 12 puntu gehitu da.

6. KONTSUMO ARDURATSUA ETA TOKIKO MERKATARITZAREN PARTE-HARTZEA GARAPEN-HELBUKETA

Merkataritzari eta euskal biztanleriaren kontsumoari erreparatuz, parte-hartzaileek uste dute ia beti kontsumo arduratsu bat hartzen dutela kontuan beren egunerokoa, % 40,2k adierazten duen bezala. Bestalde, % 14,0k esan du askoz kontzientziatuagoa dagoela bere kontsumo-jarraibideei buruz, eta kontuan hartzen duela beti. Horrela, esan dezakegu, maila teorikoan behintzat, euskal kontsumitzailea kontsumo arduratsua egiteko zain dagoela.

Bestalde, % 26,7k esan du erosteko erabakietan kontsumo arduratsua kontuan hartzen duela askotan; % 16,9k, batzuetan; eta % 2,2k, inoiz ez edo ia inoiz ez.

Ingurumen-kontzientzia edo iraunkortasunarekiko kezka zenbat eta handiagoa izan, orduan eta

handiagoa da erosteko erabakietan kontsumo arduratsua kontuan hartzen duela dioen biztanleria-tasa. Adinari dagokionez, 30-39 eta 50-59 urte bitarteko herritarren artean jarrera zorrotzagoa ikusten da.

Elikagaien erosketari dagokionez, euskal herritarren kontsumo arduratsuko ekintzak honako hauek dira:

- Euskal kontsumitzaile askok barneratu dute plastikoen beharrezko murrizketa, eta, lehen ikusi dugun bezala, hori zen kezka gehien pizten duen alderdietako bat. Hala, % 44,2k dio elikagaiak erosten dituenetan beti eramaten dituela poltsak, material hori gehiegi erabiltzea saihestuz. Halaber, % 30,7k esan du alderdi hori ia beti hartzen duela kontuan.
- Galdetutakoen % 43,4k dio beti saihestu egiten duela janaria alferrik galtzea, eta horrek eragina du, logikoa denez, erosketa-erabakietan, arrazoizko erosketa-planteamenduarekin.
- Beste ekimen mota batzuk oraindik ez daude hain zabaldua edo, bestela, herritarrek ez dituzte hain gogoan. Alde batetik, % 14,8k dio beti lehenesten duela produktu berarentzat, berrerabil daitekeen ontzi batean datorrenarentzat, eta % 31,7k dio ez duela inoiz kontuan hartzen, edo batzuetan bakarrik.
- Era berean, biztanleen % 13,5ek esaten du KM 0 produktuak lehenesten dituela beti, urrutiagotik datozen eta karbono-aztarnari dagokionez inpaktu handiagoa duten produktuak lehenetsi beharrean. Era berean, % 11,6k ez du beti erosten ontziratutako produkturik, haragi- edo arrain-erretilurik, barazki-poltsarik, behar ez diren hondakinak sortzen dituzten gehiegizko packagirik.

Kontsumo arduratsuko jarraibide horietan guztietan, ikusten da inplikazio handiagoa dagoela 50 urtetik gorako biztanleen artean, adin-talde gazteagoekin alderatuta.

Eta noizbehinkako beste kontsumo-ondasun batzuen erosketan, elikadurakoak ez direnak, oraindik ere gutxiago barneratzen dituzte euskal herritarrek kontsumo arduratsuko ekintzak:

- % 22,4k dio ez duela poltsarik jasotzen material jasangarrikoak ez badira, edo plastikozkoa bada noizean behin erosteko ondasunak erosten baditu. Elikagaiak erostearen kasuan, beti poltsa propioa zeramaten biztanleen % 44,2k zuen jarrera hori.
- % 19,0k diote beren bizilekutik gertu erosketak egitea lehenesten dutela, beren ibilgailuan beste leku batzuetara joatea saihestuz, gasen isurketa murriztuz.

- Bestalde, kontsultatutako hamarretik batek dio ingurumen-konpromiso handiagoa duten markak edo establezimenduak lehenesten dituela beti. Prezio hobea lortzeagatik, produktuei bizitza baliagarriagoa emateko bigarren eskuko artikuluak erostea lehenesten dutela diotenen proportzio bera.
- Herritarren % 9,1ek adierazi du lan-praktika iraunkorrak sustatzen dituzten establezimenduak eta markak lehenesten dituela ekoizten duten herrialdeetan. Puntu horretan, herritarren % 11,1ek ez du inoiz kontuan hartzen, eta % 33,9k, batzuetan bakarrik.
- Azkenik, kontsumitzen ditugun produktuen ingurumen-inpaktua kontuan hartzea ez da ohiko praktika euskal biztanleentzat. % 13,6k ez du inoiz kontuan hartzen, eta % 37,2k, batzuetan bakarrik. Biztanleriaren % 6,9 da joera militanteena duena.

Euskadiko kontsumitzaileei kontsulta egin zaie hainbat faktore (prezioak, produktuaren lehentasuna eta iraunkortasuna) erosteko hartutako erabakien balantzeagatik, azken kontzeptu hori gure erabakietan nola barneratzen den eta zer pisu ematen zaion ikusteko.

Egia esan, gaur egun, erosteko erabakiaren % 41,4 prezioa da, eta % 33,3 produktua bera, norberaren gustuen edo interesen arabera. Modu abstraktuan, euskal kontsumitzaileak % 25,2ko batez besteko pisua eman dio jasangarritasunari erosteko eta kontsumitzeko erabakietan, eta balio hori, bestalde, ez da batere arbuiagarria.

Normala denez, zenbat eta ingurumen-kontzientziario handiagoa izan, edo iraunkortasunarekin zerikusia duten gaiez zenbat eta kezka handiagoa adierazi, orduan eta pisu handiagoa du balio horrek euskal herritarren erosketa-erabakietan.

Ekonomiaren sektoreek ingurumenaren narriaduran duten erantzukizuna ezartzerakoan, euskal herritarrek nolabaiteko erantzukizuna ematen diete inplikaturako eragile guztiei; hala ere, industriak zeregin garrantzitsuagoa hartzen du. Horrela, ekonomiaren sektore horrek 8,5 puntu lortzen ditu, batez beste, ingurumenaren narriaduraren erantzukizunari dagokionez, Otik 10era bitarteko eskala batetik, hau da, erantzukizun txikiena duena baino 1,5 puntu gehiago, hau da, Merkataritza sektorea.

Merkataritzari dagokionez, eta, zehazki, tokiko merkataritza txikiari eta horrek gizarte- eta ingurumen-jasangarritasunaren helburuei egiten dien ekarpenari dagokienez, euskal herritarrek funtsezko zeregina dute:

- % 87,6ren ustez, tokiko merkataritza txikia ekonomiaren funtsezko zati bat da, eta gizarte- eta ingurumen-jasangarritasunari laguntzen dion eragile nagusietako bat izan beharko luke.
- % 47,3k uste du tokiko merkataritza txikiak gaitasun txikia duela iraunkortasun-

helburuei laguntzeko, eta enpresa handien eta merkataritza-banaketako plataformen lana baino ez dela. Horretan ondoriozta daiteke euskal herritar gehienek ahal duten neurrian laguntzeko gaitasuna dutela.

- Azkenik, % 48,7k diote tokiko merkataritza txikia ez dagoela erronka horiei aurre egiteko prestatuta, eta euskal herritarren gehiengoak uste du, berriz ere, eragile eraldatzaile gisa duen gaitasuna.

Tokiko merkataritzak bere konpromisoetan sar litzakeen Garapen Jasangarriko Helburuekin lotutako ekintza batzuk atera dira, eta euskal herritarrei eskatu zaie adieraz ditzatela epe labur eta ertainean sektorerako egokienak iruditzen zaizkienak.

Horietatik guztietatik, erabilera bakarreko plastikoak ezabatzeko eta poltsa berrerabilgarriak erabiltzeko konpromisoa nabarmentzen da, eta herritarren % 63,5ek nabarmendu du euskal tokiko merkataritzak landu beharko lukeen helburu edo konpromiso nagusia dela.

Era berean, kontsultatutako gehienek beharrezkotzat jotzen dute tokiko merkataritzak ekonomia zirkularra bultzatzen parte hartzea, hondakinen bilketan eta garbigunera bidaltzen aktiboki parte hartuz, jarduera-sektore batzuek egiten duten bezala (etxetresna elektrikoen salmenta, farmaziak).

Era berean, euskal herritarren % 47,7k uste du komenigarria dela merkataritza-sektorearen energia-aurrezpenean eta -eraginkortasunean lan egitea.

Bestalde, % 44,4k lan-baldintza duinak sortzeko eta sustatzeko eskatzen dio sektoreari, eta % 40,4k konpromisoa hartzen du gizonen eta emakumeen arteko soldata-arrakala murrizteko, gehien izendatutako aukeren artean nabarmenduta.

7. AZKEN GOGOETAK

Iraunkortasuna, dimentsio eta inplikazio guztietan, indar handiz sartu da urte batzuetatik hona euskal herritarren artean. Eta ez dirudi gai diskurtsibo bat bakarrik, baizik eta gai hori gainditzen duela eta euskal biztanleriaren zati baten erabaki eta ekintza zehatzei eragiten diela.

Euskal herritarrak kezkatuta daude ingurumen-iraunkortasunarekin zerikusia duten alderdiekin. % 26,4 oso kezkatuta dago, eta % 53,8, nahiko kezkatuta. Planetako, ozeanoetako eta, ondorioz, gizakiengan benetako eragina duten hondakin plastiko eta mikroplastikoen presentzia masiboa da kezka orokorraren gai nagusia. Baita berotze globala eta uren kutsadura ere; horiek guztiak arazo beraren dimentsio desberdinak dira.

Ulertzekoa da euskal herritarrak ekosistemaren narriadurari aurre egiteko legeria eta ekintza zehatzak garatzearen alde agertzea. Hala ere, are gehiago dira banakako ekintzak alferrikako ahalegintzat hartzen dituzten biztanleak, kolektibitate osoak babesten baititu (% 44,8), ekintza

guztiek bat egiten dutela uste dutenak baino.

Agerian geratzen da euskal herritarrek eragile ekonomikoiei, enpresei eta korporazioei ingurumenaren narriaduran ematen dieten erantzukizuna. Populazioaren zati batek oraindik ere sestra bikoitza aplikatzen du, eta ingurumena kaltetzen duten enpresei jarritako isunak dira haien inplikazioa izateko modurik nabarmenena, kontzientziazioaren eta informazioaren aldeko apustua egiten baita herritarrei eta haien portaerei buruz hitz egiten dugunean.

Era berean, herritarrek nolabaiteko beldurra dute kostuak beren gain hartzeko orduan kaltetuak izateko, ekosistema babesteko neurri berriak ezartzekotan. Izan ere, gehienak dira ingurumena babestu behar dela uste dutenak, betiere kostuak gehiegizkoak ez badira edo herritarrei helarazten ez bazaizkie.

Ekintza zehatzei dagokienez, Euskadiko biztanleek barneratuta dute energia eta ura aurreztea eguneroko ohituretan, argiak eta gailuak itzaliz erabiltzen ez diren bitartean, txorrotak itxiz eguneroko ekintzetan, hala nola hortzak garbitzean. Era berean, energia-eraginkortasunaren gidei jarraituz etxebizitzarako ondasunak erostea ohikoa da.

Azken hiru urteetan euskal herritarrek ingurumenaren iraunkortasunaren alde egin duten mobilizazioa honela gauzatu da:

- % 52,4k ingurumenaren aldeko ekimenen bat sinatu du.
- % 41,8k denbora eta/edo baliabide propioak eskaini dizkie ingurumena babesteko ekintza zehatzei
- % 21,0k ingurumenaren aldeko martxa, ekintza edo manifestazioren batean parte hartu du.
- % 12,7 elkarteak edo GKE baten kide izan da edo da, eta haren helburu soziala ingurumena babestea da.

Mugikortasunari dagokionez, Gasteiz bezalako hirien apustua beste arlo batzuekiko mugikortasun oso jasangarria dutela uste duten egoiliarren pertzepzioan argi geratzen da.

Puntu horretan, euskal herritarrek uste dute bizikletak edo garraio publikoko sistema eraginkorrak eta ingurumenarekiko arduratsuak sustatu behar direla, eta kutsatzen ez duten ibilgailuak erosteko abantailak sartu behar direla. Baina % 26,2 inguru ekintza murriztaileagoen aurka dago, hala nola hiriguneetan abiadura mugatzearen aurka, berotegi-efektuko gasak isurtzea saihesteko. Halaber, % 30,5 ibilgailu kutsatzaileak hirien erdigunetik igarotzeko mugen aurka dago.

Automobilgintzaren sektorean dagoen ziurgabetasunaren aurrean, badirudi euskal herritarrek gehien eskatzen duten aukera eredu hibridoen sorta dela, datozen bi urteetan ibilgailu bat erostea aurreikusita.

Birziklatzeari dagokionez, euskal herritarrek ariketa indibidual gisa barneratu dute, eta ez betebeharrak gisa. Beira, papera eta kartoia, pilak eta tamaina handiko tresnak beren edukiontzietan edo berariazko lekuetan behar bezala uzten dituzte herritarrek. Hala ere, birziklatzea enpresa askorentzat negozio bat delako usteak jarraitzen du biztanleriaren zati batean, baita horietako batzuek praxi txarra egiten dutela ere, ondoren herritarrak aurretik banandu dituen hondakin guztiak nahastuz. Hesi horietan lan egiten jarraitu behar da.

Horrela, EAEko herritarren % 14,0k kontsumo arduratsuari buruzko jarraibideak ditu beti gogoan, eta % 40,2k, ia beti. Gaur egun, prezioak eta produktuak berak pisu handiagoa izaten jarraitzen dute euskal herritarren erosteko erabakietan. Hala ere, jasangarritasunak % 25 inguruko batez bestekoa du erosketan-erabakietan, eta hori gehiago izango dela aurreikusten da.

Azkenik, euskal herritarrek euskal tokiko merkataritza independentea ekonomiaren funtsezko zatitzat jotzen dute, gizarte- eta ingurumen-jasangarritasunari laguntzen dion eragile nagusietako bat izan beharko lukeela uste baitute. Transformatzeko gaitasuna duen agente bat. Papera ez da banaketa-operadore handientzat bakarrik.

Horrela, euskal biztanleek egoki ikusten dituzte tokiko merkataritzaren konpromisoak erabilera bakarreko plastikoak ezabatzeko eta poltsa berrerabilgarriak erabiltzeko. Baita ekonomia zirkularra bultzatzen duten ekintzetan ere, hondakinen bilketan eta garbigunera bidaltzen aktiboki parte hartuz. Era berean, euskal herritarrek uste dute komeri dela sektoreak energia aurrezteko eta eraginkortasunez erabiltzeko lan egitea.

Bestalde, euskal gizarteak lan-baldintza duinak sortzeko eta sustatzeko eskatzen dio sektoreari, baita gizonen eta emakumeen arteko soldata-arrakala murrizteko konpromisoak hartzeko ere.

